

TEODOR BACONSCHI

FĂCLIA
DE SMALȚ

Recomandări iubitoare
într-un secol dezordonat

POLIROM

2023

© 2023 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © hansenn/Depositphotos.com (detaliu, colaj)

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BACONSDHI, TEODOR

Făclia de smalț: recomandări iubitoare într-un secol dezordonat /
Teodor Baconschi. – Iași: Polirom, 2023

ISBN 978-973-46-9387-0

821.135.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

Preludiu confesiv.....5

Lecturi favorite, sub abajur

A gândi, deci a reacționa	11
Al XXI-lea secol creștin, văzut de la Paris.....	14
Tiparul și Cartea cărților	18
Competiție și concordanță	21
De ce și cum vă place	24
Gândirea explozivă	27
Înapoi la izvoare	30
Când Antonie cel Mare glăsuia în dialectul sahidic.....	33
Constantin cel capricios	36
Maturizarea târzie a indianisticii românești	39
Noul Testament american.....	42
O carte de căpătâi	45
Paradoxul unui caz inclasabil	48
Religia în Evul Media	51
Să luăm aminte	54
Scurtă oprire în biblioteca perfectă	60
Utilitatea inutilului	63

Scopul meu ești Tu	66
Corp păgân și trup creștin	69
Pe terasă, cu Epictet	72
Photios, contemporanul umanității.	75
Disciplina parabolei.	78
O analiză spectrală a întruchipărilor românești	81
Șapte cetăți ale cunoașterii.	84
Un reper ortodox în inima Occidentului.	87
Energii divine necreate... ..	90
Miracolul mirării.	93
Eliade și definiția sacrului	96
Discretul eroism al moderației	99
După Babel 2.0.	103
Un iluminist evreu în Țara Românească	106
Steinhardt, adorabil și exemplar	109

Oameni, timpuri și moravuri

Un moment liturgic de teologie politică răsăriteană	115
<i>Sacrificium</i>	118
Un alt fel de consacrare a Monseniorului Ghika	121
Venerabilul Robert Schuman.	124
Prietenii latini ai Bizanțului.	127
Bernea la Roma	130
O nouă temă străveche	134
Rezonanța culturală a lemnului.	137
<i>Afghan Story</i>	140
Un nou capitol istoric	143

În secolul Rusiei asiatice, Patriarhia Moscovei s-a separat de lumea ortodoxă	146
Dragoste cu sila	149
Să facem aici doar ce putem, adică nu chiar totul	152
Două căi, o singură alegere	155
O renaștere aghioritică la nordul Dunării	158
Între cenzura (tardivă) și educația critică pentru valorile libertății	161
Degeaba?	164
Noua Inchiziție iacobin-puritană din social media	167
O contradicție: polisul din care politețea a dispărut	170
Partea și întregul	173
<i>Ars amandi</i> , în versiunea lui Stendhal	176
Întrupare și despuiere	179
Trup și carne	182
Pe barba mea!	185
Religie și fotbal	188
Un Sisif în robă franciscană	191
Fellini centenar	194
Moartea unui despot (i)luminat	197

Disciplina parabolei

Încă tânăr (căci născut în 1977), Bogdan Tătaru-Cazaban a reușit să-și mobilizeze parcursul intelectual și profesional cu o seamă de realizări pe cât de discrete (prin maniera lor de a fi asumate), pe atât de solide și, putem spune, benefice, deopotrivă în viața cetății și în Republica Literelor. Rareori poți elogia o combinație mai temeinică între erudiție, detenta interdisciplinară, servirea binelui comun și tenacitatea gracilă a unor opțiuni deloc evidente, mai cu seamă în epoca noastră, așa răvășită cum este de zgomot digital, răsturnarea valorilor, imposură ofensivă și falsă cunoaștere. Acestor din urmă fenomene degenerative Bogdan Tătaru-Cazaban a știut mereu să le opună, cu un zâmbet angelic, serenitatea savantului care știe să evite simultan abuzul de pedanterie, angajamentul public vanitos și aroganța mizantropică a turnului de fildeș. Ca autor, s-a ocupat de istoria filosofiei antice și de pilonii – mai cu seamă occidentali, căci latini – ai moștenirii patristice, adăugând acestor pasiuni pentru cele vechi o bună familiarizare cu tradiția culturii franceze, de la Montesquieu și Pascal până la Bergson și Lévinas. În panoplia sa formativă intră la fel de pertinent și clasicii antropologiei culturale, marile figuri ale istoriei

religiilor sau inspirația venită dinspre literatura universală. Oricine îi citește textele constată că ele absorb, fără ostentație, esențialul civilizației europene, pe care-l decantează într-un cursiv limbaj contemporan.

Dacă alții au eșuat în ezoterism tenebros, când nu s-au împotmolit într-un verbiaj gongoric, Bogdan Tătaru-Cazaban e capabil să surprindă constantele experienței spirituale, să se ocupe de morfologia sacrului (fără de care orice hermeneutică istorică rămâne flămândă), dar mai cu seamă să identifice în relația subiectului uman cu transcendența divină originea și scopul gândirii simbolice. El a înțeles că buna definire a sinelui depinde, între altele, de receptivitatea față de maestrul pe care tradiția i-a consacrat ca atare: ce rost își poate afla cugetul creator în afara acestui tip solemn-imaterial de continuitate?

Ne vom convinge o dată mai mult că „stilul este omul” dacă parcurgem, norocoși, recentul volum de eseuri intitulat *Inteligența inimii. Schițe pentru un portret al virtuții* (Spandugino, 2021). O elegantă și (din nou) discretă „cărțulie”, în fapt, o colecție de mirabile bijuterii, șlefuite abil, sub semnul convingerii că există un ideal profund, pe care se cuvine să-l urmărim dincoace de solicitările alienante ale vieții exterioare, de îndată ce dorim să regăsim sensul fiecărei zile, subsumat misterului de a exista. Acest ideal – ne asigură Bogdan Tătaru-Cazaban – se proiectează în orizontul virtuților (cu precădere „secunde”), precum moderația, prudența, politețea, bunătatea inimii și dispoziția afabilă, încrezătoare, plină de amenitate. Pentru oricine-l cunoaște pe autor (din viața „reală”),

nu-i greu să constate că eseurile reunite aici se vor a fi și un autoportret în timp, adică un bilanț interior, la ora dantescă a „mijlocului de drum”.

Deși pornesc de la riguroasa descifrare a unor filiații conceptuale, aceste „schite” pledează pentru reflecția calmă asupra acelor însușiri menite să facă diferența între *inertie* și *fidelitate*, reliefând totodată arta răbdătoare a discernământului etic. În textura lor nu au loc nici retorică predicatorială, nici „lecția” peremptorie sau „tunetul” oracular, de vreme ce autorul preferă să lucreze cu sugestii erasmienne, ironii benigne și un franciscan fond de compasiune față de ansamblul ființelor vii, deci pătimășe, adică suferinde. Exercițiul acesta de persuasiune îi reușește de minune, potolește furia și zgomotul din jur, întreamează și redă speranța, ceea ce nu e deloc neglijabil, într-o lume în care citim prea multe, reținem prea puține și revenim prea des – asemenea unor condamnați – la banalul nostru infern cotidian, făcut din exces, mânie, ură, dispreț, răzbunare și cruzime. „Inteligența inimii” este facultatea de a renunța la povara hiperbolei, pentru a regăsi disciplina parabolei.

O analiză spectrală a întruchipărilor românești

După performanța estivală de a publica masivul *Vocabular european al filosofiilor* – operă de arheologie lingvistică și conceptuală coordonată de Barbara Cassin (cu adăugiri autohtone orchestrate de Anca Vasiliu & Alexander Baumgarten) –, Editura Polirom revine în această toamnă cu o altă întreprindere monumentală, scoțând cinci volume consacrate *Enciclopediei imaginariilor din România*, sub coordonarea profesorului Corin Braga. E o lucrare de mari proporții, inspirată din antropologia culturală franceză (cu precădere îndatorată unor Gilbert Durand & Henry Corbin), care-și propune să redea panoramic genealogia identității românești, insistă asupra interferențelor continentale și relevă pluralismul său constitutiv. Nu în sensul că producția simbolică din cultura și spațiul României ar fi dispersată și incoerentă, ci pentru a demonstra complementaritatea unor regnuri imaginare distincte. Prin asumarea acestui plural insolit – *imaginariile* –, demersul patronat de Corin Braga contestă implicit vulgata univoc-finalistă a istoriografiei de după Marea Unire și surprinde fracturi, nuanțe sau bazine semantice menite să ne confrunte cu un portret colectiv

complex și fidel surselor, renunțând *ipso facto* la bricolajul unei narațiuni monolitice. Viziunea europeană a „unității în diversitate” prevalează, astfel, asupra celei artificial-etnocentrice (cu care eram inertial familiarizați). Arhitectura proiectului – grație căruia Clujul academic operează o descindere la Iași – cuprinde, cum spuneam, cinci părți: I. *Imaginar literar*; II. *Patrimoniu și imaginar lingvistic*; III. *Imaginar istoric*; IV. *Imaginar religios*; V. *Imaginar și patrimoniu artistic*. Mă voi ocupa succint de tomul dedicat imaginarului religios, ce apare sub îndrumarea părintelui Ioan Chirilă, profesor de studii veterotestamentare la UBB.

Volumul despre imaginarul religios e prin el însuși o radiografie a bibliografiei, metodelor, percepțiilor și (inevitabil) obsesiilor definatorii pentru un colectiv de autori interconfesional, dar nu confesionalist, care caută să separe apologetica de analiza socioantropologică și filologică atentă la fapte, dar și la configurația diferitelor terenuri (concrete sau simbolice). Un efort lăudabil de obiectivare, lansat fără patos scientist și pretenții de verdict infailibil, deci cu atât mai convingător în rezultatele sale descriptive, tipologice sau evaluative. Obținem ca atare o colecție de hărți mentale, legate de practicile magico-religioase preistorice și precreeștine, de geografia creștinismului emergent (slab instituționalizat), urmată de cartografia celui medieval, a celui renescentist, a celui reformat și a celui modern, precum și de metamorfozele sacralului în postmodernitatea noastră intens secularizată.

Mozaicul studiilor cuprinse în sumar ne livrează tabloul dinamic al unor evoluții indigene mereu condiționate regional, în milenarul balans dintre cele două emisfere ale romanității imperiale, precum și rețeta „aromelor” locale, distilate între ruralitatea parcă voit anistorică și sinuosul drum al elementului etnic românesc spre comunitatea citadină, ca adevărată scenă (și prototip) a Ierusalimului celest. Nimic nu le scapă autorilor, de la arhitectura și arta sacră până la pietatea populară și de la relația religie – viață cotidiană până la cea dintre credință și memoria identitară în comunitățile din diaspora. E de salutat aici simplul (dar nu curentul) fapt al conlucrării academice dintre clerici/pastori – ortodocși, romano-catolici, greco-catolici, evanghelici – și laici din toate zările disciplinare, din diaspora sau din capitala univertitară ardeleană (cu o grăitoare „excludere” a contribuitorilor „regățeni”). Detectez în acest evantai ecumenic maturizarea studiilor istorico-teologice, bascularea – metodică și referențială – spre anglosferă și promițătoarea lor capacitate de a fabrica un jargon „universal”, un soi de *lingua franca* a hermeneuticii faptului religios: iată o evoluție care nu face decât să sincronizeze pomenitul domeniu cu procesul mai amplu de occidentalizare a societății românești, de care ne tot plângem, pe măsură ce-l dorim accelerat.

